Slutrapport förstudie

April 2026

Policylabbet Ekonomiska Styrmedel

Ett samverkansprojekt mellan

Mission Matmiljö

PUSH

BETEENDE LABBET

Med finansiering från

VINNOVA

Innehåll **Sid**

1: Sammanfattning 3
2: Bakgrund 4
3: Om policylabbet 5
4: Omvärldsbevakning 7
- Nationella perspektiv på ekonomiska styrmedel
- Internationella erfarenheter

5: Konsumentundersökning: Svenskars attityder till ekonomiska styrmedel 11
6: Branschdialog: Djupintervjuer och workshops 14
7: Slutsatser och rekommendationer 17
- Utmaningar
- Möjligheter
- Rekommendationer

8: Referenser 19

Bilaga 1-3 20-31

Rapporten är författad av:
Anton Järild och Nanna Simmat – Organic Sweden
Amanda Allvin – Livsmedelsakademin
Ida Lemoine – Beteendelabbet

Samtliga foton i rapporten är AI-genererarde
Form av Anna Lindelöw Mannheimer – Frisk Mat

Arbetet finansieras av statens innovationsmyndighet, Vinnova

1

Sammanfattning

Denna rapport undersöker hur ekonomiska styrmedel kan användas för att styra livsmedelskonsumtionen i en mer hälsosam och hållbar riktning. Bakgrunden är ett växande behov av att hantera utmaningar kopplade till folkhälsa, miljö och hållbarhet, samtidigt som stigande matpriser pressar både hushåll och livsmedelsföretag.

Genom att kombinera internationella erfarenheter, en omfattande konsumentundersökning och dialoger med aktörer i livsmedelskedjan har möjligheter och utmaningar för ekonomiska styrmedel på livsmedelsområdet utforskats.

En central insikt är att pris spelar en avgörande roll för konsumenters val, och de internationella erfarenheterna visar på att ekonomiska styrmedel kan påverka konsumtionen i en önskvärd riktning. Resultaten visar dock att acceptansen för ekonomiska styrmedel varierar. Åtgärder som sänker priset på exempelvis frukt, grönsaker och fullkorn har bredare stöd bland konsumenter, medan skatter på till exempel kött är mer kontroversiella. Från branschens perspektiv finns en oro för gränsdragningsproblematik, samt risker för oavsiktliga effekter om styrmedel inte utformas på ett genomtänkt sätt.

Trots dessa utmaningar visar dialogerna med dagligvaruhandel och livsmedelsföretag, samt konsumentundersökningen, att det finns en tydlig öppenhet för att utforska ekonomiska styrmedel som ett verktyg i omställningen. Särskilt stor är acceptansen för åtgärder som upplevs som möjliggörande – exempelvis sänkta priser på bättre alternativ – snarare än bestraffande. Folkhälsa är det argument som tydligast samlar olika grupper.

Mot denna bakgrund pekar rapporten på tre centrala vägar framåt. För det första bör framtida policyutveckling undersöka möjligheter i att kombinera styrmedel, där ekonomiska incitament samverkar med till exempel märkning, informationsinsatser och reglering av marknadsföring. För det andra behövs fler praktiska tester av ekonomiska styrmedel i svensk kontext, exempelvis genom pilotprojekt eller regulatoriska sandlådor, för att bygga kunskap om praktiska effekter och acceptans. För det tredje finns behov av en statlig utredning för att utveckla mer effektiva och legitima styrmedel, särskilt i ljuset av den tillfälliga momssänkningen på livsmedel som infördes 2026.

Sammantaget visar rapporten att ekonomiska styrmedel har stor potential att bidra till förändrade konsumtionsmönster i en svensk kontext – men att framgången avgörs av hur väl de utformas, kombineras och förankras i praktiken.

2

Bakgrund

Matsystemet står inför flera sammanflätade utmaningar kopplade till folkhälsa, miljö och ekonomisk hållbarhet. För många livsmedelsaktörer är frågor om lönsamhet och konkurrenskraft centrala, samtidigt som konsumenter möter ökade matpriser och en pressad privatekonomi.

I detta sammanhang blir matens pris en avgörande faktor. Priset påverkar inte bara vad konsumenter väljer att köpa, utan också vilka produkter som är möjliga att producera, utveckla och sälja med lönsamhet. Samtidigt speglar dagens livsmedelspriser inte alltid de fulla samhällskostnaderna kopplade till exempelvis klimatpåverkan, miljöbelastning eller kostrelaterad ohälsa.

Under det senaste året har frågan om ekonomiska styrmedel på matområdet blivit högaktuell i och med regeringens beslut om att från 1 april 2026 tillfälligt sänka matmomsen under 20 månader, i syfte att dämpa effekterna av stigande livsmedelspriser.

Även om beslutet har mötts av positiv respons har det också väckt frågor om huruvida generella åtgärder är det mest effektiva sättet att använda ekonomiska styrmedel på. I takt med att momssänkningen är tidsbegränsad uppstår ett policyfönster för att diskutera hur framtida ekonomiska styrmedel på livsmedelsområdet kan utformas mer träffsäkert. Det skapar en möjlighet att rikta fokus mot styrmedel som inte bara hanterar kortsiktiga prisutmaningar, utan också bidrar till långsiktiga mål kopplade till hälsa, miljö och ett konkurrenskraftigt näringsliv.

Mot denna bakgrund finns ett behov av att fördjupa förståelsen för hur ekonomiska styrmedel på matområdet uppfattas, vilka förutsättningar och hinder som finns för implementering och vilka typer av styrmedel som har potential att bidra till omställningen av matsystemet.

Policylabb för ekonomiska styrmedel har initierats för att möta detta behov, genom att samla perspektiv från livsmedelsproducenter, dagligvaruhandel, konsumenter, forskning, och andra centrala aktörer i matsystemet.

3

Om policylabbet

Syfte och målsättning

Syftet med Policylabb för ekonomiska styrmedel är att undersöka möjligheter, utmaningar och attityder kopplade till ekonomiska styrmedel som kan bidra till en mer hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion.

Som ett innovationsprojekt och policylabb fungerar satsningen som en testarena där idéer och möjliga styrmedel kan utforskas tillsammans med aktörer från hela livsmedelskedjan. Genom intervjuer, workshops och gemensamma analysprocesser skapas utrymme för att pröva olika angreppssätt, identifiera hinder och möjligheter samt utveckla mer genomförbara och förankrade policyförslag i dialog mellan näringsliv, forskning och offentlig sektor.

Målsättningen är att samla internationella erfarenheter, samt perspektiv från forskning, livsmedelsproducenter, dagligvaruhandel och konsumenter i ett kunskapsunderlag som kan bidra till en mer informerad policyutveckling inom området, samt en fortsatt dialog mellan näringsliv, myndigheter och andra aktörer i matsystemet.

Projektets upplägg

Projektet har genomförts som en kartläggning av möjligheter och utmaningar kopplade till ekonomiska styrmedel på livsmedelsområdet. Arbetet har kombinerat flera olika metoder och datakällor för att fånga olika typer av perspektiv och erfarenheter.

Projektet har omfattat följande delar:

- Omvärldsbevakning: Kartläggning av internationella erfarenheter av ekonomiska styrmedel på livsmedelsområdet, samt av nationella perspektiv på frågan.
- Konsumentundersökning: Attityder till ekonomiska styrmedel
- Branschdialog: Djupintervjuer och workshops med representanter från olika delar av livsmedelssystemet

Genom att kombinera dessa perspektiv har projektet strävat efter att skapa en bredare förståelse för hur ekonomiska styrmedel uppfattas och vilka faktorer som kan påverka deras genomförbarhet, legitimitet och effekt.

Projektteamet

Policylabbet genomförs i samverkan mellan innovations-

Ekonomiska styrmedel

I denna rapport används begreppet ekonomiska styrmedel för att beskriva politiska åtgärder som syftar till att påverka produktion, prisbild och konsumtion genom ekonomiska incitament.

I policylabbet har vi fokuserat på följande ekonomiska styrmedel riktade mot förädling och försäljning av livsmedel:

- Differentierad moms
- Punktskatter
- Producentavgift

Vi har därmed inte fokuserat på bidrag eller investeringsstöd till livsmedelsföretag. Vi har heller inte undersökt styrmedel riktade mot jordbruket såsom subventioner, avgifter eller olika stöd.

plattformarna PUSH och Mission Matmiljö, som båda har identifierat ekonomiska drivkrafter som en viktig hävstång i arbetet med att skapa ett mer hälsofrämjande och hållbart matsystem.

Organic Sweden, som är en branschorganisation med fokus på att främja ekologisk produktion och konsumtion, representerar Mission Matmiljö i detta policylabb, och Livsmedelsakademin, en partnerdriven nätverksorganisation, representerar PUSH. Medverkar i projektet gör även Beteendelabbet med särskilt fokus på beteendevetenskaplig analys, dialogprocesser & systemdesign.

Policylabbet har genomförts med ambitionen att samla och väga samman perspektiv från olika delar av matsystemet. Arbetet har präglats av en utforskande ansats, där målet varit att bidra med ett så brett och nyanserat kunskapsunderlag som möjligt, snarare än att företräda enskilda aktörers intressen.

Ett samverkansprojekt mellan

Organic Sweden

Livsmedels-akademin

BETEENDE LABBET

4

Omvärldsbevakning

Detta avsnitt ger en kortfattad genomgång av förslag på ekonomiska styrmedel som har diskuterats i Sverige, samt en översikt av hur ekonomiska styrmedel har använts internationellt för att påverka konsumtionen – och vad vi kan lära av dessa erfarenheter.

3.1. Nationella perspektiv på ekonomiska styrmedel

I Sverige saknas i dag ekonomiska styrmedel som är direkt utformade för att styra livsmedelskonsumtionen utifrån folkhälsa, miljö eller klimat. Befintliga styrmedel, såsom livsmedelsmomsen, är i huvudsak generella och gör ingen skillnad mellan olika typer av livsmedel. Samtidigt har frågan fått ökad aktualitet i takt med stigande matpriser, politiska beslut och behovet av omställning av livsmedelssystemet.

I detta avsnitt sammanfattas perspektiv och förslag som under senaste åren lyfts i den svenska debatten om ekonomiska styrmedel på livsmedelsområdet.

Ökat fokus på riktade styrmedel

Flera aktörer förespråkar att ekonomiska styrmedel bör riktas mot specifika livsmedel, snarare än att utformas som generella åtgärder. Argumentet är att riktade styrmedel ökar träffsäkerheten genom att tydligare premiera livsmedel med bättre näringsprofil eller lägre miljöpåverkan, samtidigt som de minskar risken att även mindre önskvärda produkter gynnas.

Exempel som lyfts i den svenska debatten är:

- Sänkt moms på frukt och grönt lyfts fram av bland annat ICA (Jönsson, 2025) och Greenfood (von Laskowski, 2026)
- Sänkt moms för etablerade märkningar, såsom Nyckelhålet och hållbarhetsmärkningar lyfts fram av bland annat forskare från Karolinska Institutet och Göteborgs universitet (Swartling Persson et al., 2025) och Axfood (Margulies, 2025).
- Producentavgift på sockersötade drycker - lyfts av bland annat Cancerfonden (Cancerfonden, 2026) och Kristdemokraterna (Sveriges radio, 2025).

Matskatteväxling som centralt policyförslag

Begreppet "matskatteväxling" är sedan 2025 inkluderat i Svenska Akademins ordlista, och härstammar från forskningssamarbete mellan Chalmers tekniska högskola, Sveriges lantbruksuniversitet och Karolinska Institutet. En så kallad matskatteväxling, där skatter på mindre hälsosamma eller mer miljöbelastande livsmedel kombineras med sänkt eller slopad moms på bättre alternativ, lyfts av forskarna som ett mer träffsäkert alternativ till generella momssänkningar, som både kan generera betydande klimatvinster och rädda hundratals liv årligen genom förbättrad folkhälsa (Larsson et al., 2025).

Gemensamt för de olika perspektiven är uppfattningen att ekonomiska styrmedel är ett mycket viktigt verktyg för att styra produktion och konsumtion. De förslag som lagts fram vilar på två huvudpelare:

1. **Ekonomisk tillgänglighet:** Att göra hälsosam och hållbar mat till ett rimligt val för alla socioekonomiska grupper.
2. **Produktionsincitament:** Att belöna producenter som odlar och förädlar livsmedel som stärker folkhälsa och hållbarhet.

3.2. Internationella erfarenheter

För att belysa internationella lärdomar har vi genomfört en översiktlig kartläggning av ekonomiska styrmedel som syftar till att styra livsmedelskonsumtionen mot ökad hållbarhet och bättre folkhälsa. Arbetet har utgått från en central frågeställning: vilka ekonomiska styrmedel har implementerats internationellt, och vilka effekter har de haft på konsumtionsmönster?

I avsnitten som följer presenteras internationella erfarenheter av ekonomiska styrmedel riktade mot livsmedelskonsumtion. Genom konkreta exempel från olika länder visar vi hur skatter, subventioner och andra styrmedel har utformats, vilka effekter de haft och vilka utmaningar som identifierats. Vi hoppas därmed ge en fördjupad bild av vad som har fungerat i praktiken, men också vilka avvägningar som behöver hanteras vid utformningen av framtida styrmedel. Värt att notera är att kunskapsläget när det gäller implementerade ekonomiska styrmedel som syftar till att uppnå miljöeffekter inom livsmedelsområdet är mycket begränsat. I vår genomgång har vi inte identifierat studier där sådana styrmedel har införts och samtidigt utvärderats utifrån sina faktiska miljöeffekter.

Ekonomiska styrmedel i en EU-kontext

Samtidigt som erfarenheter från enskilda länder ger viktiga insikter, sker en parallell utveckling på EU-nivå där ekonomiska styrmedel lyfts som en central del i omställningen av livsmedelssystemet. I EU-kommissionens handlingsplan för ekologisk produktion, Organic Action Plan, lyfts möjligheten att använda momsen som verktyg, exempelvis genom att sänka momsen på ekologiska frukter och grönsaker för att främja konsumtionen (*Europeiska kommissionen, 2021*). Samtidigt kvarstår juridiska frågor, bland annat i vilken utsträckning nuvarande momsdirektiv möjliggör differentierad eller slopad moms på ekologiska livsmedel.

Skatter på ohälsosamma livsmedel påverkar försäljning och konsumtion

Utifrån en systematisk kunskapsöversikt som baseras på en analys av 20 vetenskapliga studie leder skatter på livsmedel med högt innehåll av fett, salt eller socker (HFSS) i många fall till en mätbar minskning av både försäljning och konsumtion (Pineda et al., 2024). Resultaten är särskilt framträdande för energitäta snacks och konfektyr. Erfarenheter från Mexiko och Ungern visar på en konsumtionsminskning inom dessa produktgrupper på 3-12 procent (Ibid.), vilket vi kan utläsa från tabellen på nästa sida *Erfarenheter av ekonomiska styrmedel.*

Tabellens innehåll är en bearbetning av Pineda et al.:s resultat och innehåller ett urval av de länder som behandlas i studien (Pineda et al., 2024). De länder som inkluderas i tabellen är de som är särskilt intressanta att undersöka givet policylabbets omfattning och inriktning. Vårt fokus har alltså varit att lyfta exempel och erfarenheter som vi i Sverige kan lära av.

Att ekonomiska styrmedel kan påverka konsumtionen i en mer hälsosam riktning bekräftas även i bredare internationella genomgångar, såsom Världshälsoorganisationens rapport *Fiscal policies to promote healthy diets*, där liknande mönster framträder över flera länder med olika typer av styrmedel, vilket stärker slutsatsen att ekonomiska styrmedel kan bidra till förändrade konsumtionsmönster och bättre folkhälsa (WHO, 2025).

Sockersötade drycker – det tydligaste exemplet på effektiva styrmedel

Den produktgrupp där kunskapsläget är mest omfattande är sockersötade drycker, såsom läsk. Enligt Världshälsoorganisationens (WHO, 2026) globala genomgång från 2025 har minst 116 länder nu infört någon form av skatt på dessa produkter. Rapporten visar att styrmedlen varierar i utformning, men att de i huvudsak kan delas in i tre typer:

- **Volymbaserade punktskatter:** en fast avgift per liter dryck, oavsett sockerhalt.
- **Differentierade skatter (tiered taxes):** skattenivån ökar med dryckens sockerinnehåll, vilket skapar incitament att sänka sockerhalten.
- **Ad valorem-skatter:** en procentuell skatt på priset, liknande en försäljningsskatt.

Internationella exempel på ekonomiska styrmedel – utformning och effekter
(Pineda et al., 2024)

LAND	STYRMEDEL	KATEGORI	SKATTENIVÅ	EFFEKTER
Mexiko	Punktskatt på energitäta livsmedel.	Snacks, chips, konfektyr och andra energitäta produkter.	Ca 8 procent.	5-6 procent minskad konsumtion av beskattade produkter.
Ungern	Punktskatt på produkter med högt socker-, salt- eller koffeininnehåll.	Konfektyr, salta snacks och sötade produkter.	Varierande avgifter beroende på produkt.	3 procent minskning av konsumtion och upp till 12 procent i försäljning.*
Danmark	Punktskatt på mättat fett.	Livsmedel med högt innehåll av mättat fett, t.ex. kött och mejeriprodukter.	Ca 16 DKK/Kg mättat fett.	4-6 procent minskning av konsumtion, men begränsad effekt på totala inköp.
USA *(Maine, Colorado och Navajo Nation)*	Försäljningsskatt** på snacks.	Godis, chips, glass och bakverk.	Ca 1-7 procent.	Mindre minskning i konsumtion och viss effekt på BMI i vissa studier.
Norge	Skatt på sockersötade drycker.***	Sockersötade drycker	3,51 NOK/ liter	Indikationer på minskad konsumtion, men effekten begränsades av gränshandel och politiska faktorer.
Chile	Skatt på sockersötade drycker.	Sockersötade drycker.	5 procentig ökning för drycker med hög sockerhalt. 3 procent sänkning för drycker med lägre sockerhalt.	Minskning i köp av drycker med hög sockerhalt (0,9 liter), samtidigt som köp av drycker med lägre sockerhalt ökade (+10,7 procent).

** Försäljning i konsumtion och försäljning skiljer sig åt eftersom man har analyserat effekterna på olika sätt.*
*** Försäljningsskatt (sales tax) är en skatt som läggs på vid själva köptillfället i detaljhandeln, vilket skiljer sig mot moms (VAT) som tas ut i varje steg i värdekedjan (produktion, grossist, detaljhandel), men slutligen betalas av konsument.*
**** Skatten på sockersötad dryck avskaffades 2021 för att minska gränshandeln och stärka konkurrenskraften för norska butiker.*

Erfarenheterna visar följande:

- **Priskänslighet:** Konsumtionen minskar mest när skatten är tillräckligt hög för att ge en märkbar prisskillnad. Effekten är störst bland grupper med hög konsumtion och hushåll med lägre inkomster.
- **Beteendeförändring:** Skatterna styr ofta konsumenter mot alternativ med lägre sockerhalt eller helt utan tillsatt socker, snarare än att bara minska den totala konsumtionen.
- **Anpassning:** Samtidigt skapas även starka incitament för producenter att förändra receptet på sina produkter för att sänka sockerhalten.

Skillnaden i styrmedlens effektivitet kan bli särskilt tydlig i en jämförelse mellan länder med och utan skatt. En undersökning från Cancerfonden (2026) visade exempelvis att en Sprite i Sverige innehåller cirka 10 procent socker. Motsvarande dryck i Storbritannien innehåller betydligt mindre – knappt 3,3 procent. En viktig förklaring är att Storbritannien införde en producentinriktad sockerskatt 2018, vilket skapade starka incitament för tillverkare att ändra recepten på sina produkter och sänka sockerhalten.

Foto: ProtoplasmaKid via Wikimedia Commons, CC-BY-SA-4.0

En del sötade frukostflingor i Mexiko omfattas av en särskild punktskatt och obligatorisk märkning på grund av högt socker- och/eller kaloriinnehåll.

Utformningen avgör hur stor effekten blir

Pineda et al.:s kunskapsöversikt visar att effekten av skatt på mat och dryck i hög grad beror på hur styrmedel utformas (Pineda et al., 2024). Högre skattesatser tenderar att ge större förändringar i konsumtion än låga skatter. Dessutom minskar risken för att konsumenter byter till andra ohälsosamma alternativ om skatten omfattar ett brett spektrum av produkter. Kombinationer av skatter på ohälsosamma livsmedel och subventioner på hälsosamma alternativ – till exempel frukt och grönsaker – framstår som särskilt effektiva för att styra konsumtionen och minska risken för oönskade substitutionseffekter (Pineda et al., 2024).

I flera länder, såsom Mexiko och Colombia, har ekonomiska styrmedel dessutom kombinerats med obligatorisk varningsmärkning av produkter med högt innehåll av socker, salt och fett. Erfarenheterna tyder på att denna typ av kombination förstärker styrningen genom att både påverka priset och samtidigt göra det enklare för konsumenter att undvika mindre hälsosamma alternativ (WHO, 2022; Taillie et al., 2020).

Låginkomstgrupper reagerar mest på prisförändringar

Flera studier i kunskapsöversikten visar att hushåll med lägre inkomster är mer priskänsliga och därför i större utsträckning minskar sin konsumtion av beskattade produkter än höginkomstgrupper. Detta innebär att styrmedlen kan bidra till relativt större hälsovinster i grupper som ofta har högre risk för kostrelaterade sjukdomar. Samtidigt lyfter forskarna fram fördelningsaspekter, då skatt på livsmedel kan vara regressiva i den meningen att de utgör en större andel av inkomsten för hushåll med små ekonomiska marginaler (Pineda et al., 2024).

Risk för oväntade effekter kräver kompletterande åtgärder

Forskarna bakom kunskapsöversikten menar också att livsmedelsskatter kan generera oavsiktliga konsekvenser, såsom substitutionseffekter där konsumenter väljer andra ohälsosamma alternativ som faller utanför skattens räckvidd (Pineda et al., 2024). Dessutom kan politiskt motstånd, administrativa svårigheter eller gränshandel minska styrmedlens effektivitet (Ibid.). Även juridiska och konkurrensrättsliga ramverk utgör betydande utmaningar vid utformningen. Ett belysande exempel är Finland, som avskaffade sin skatt på konfektyr och glass efter att den i sin dåvarande utformning bedömts strida mot EU:s regelverk (Food Supply, 2015). Ett annat exempel är Danmark som övergav sin fettskatt eftersom många konsumenter valde att istället handla sin mat i Sverige (Pineda et al., 2024). Motståndet från livsmedelsbranschen vägde också in i beslutet att överge skatten (Ibid.).

Erfarenheterna understryker vikten av en noggrann juridisk och teknisk utformning för att säkerställa att styrmedlen är förenliga med rådande regelverk. För att maximera effekten och minimera riskerna rekommenderar forskare därför att skatter integreras i en bredare policy-mix. Detta innefattar exempelvis subventioner för hälsosamma livsmedel, riktade informationsinsatser och reglering av matmiljöer (Pineda et al., 2024).

5

Konsumentundersökning:

Svenskars attityder till ekonomiska styrmedel

Policylabbet genomförde i december 2025 en konsumentundersökning för att undersöka konsumenters attityder till ekonomiska styrmedel som verktyg för att främja folkhälsa, miljö och klimat. Vi ville också undersöka om det fanns några skillnader mellan olika grupper. I detta avsnitt presenteras huvudinsikter från undersökningen.

4.1 Metod

Under två veckor i december 2025 genomfördes en webbaserad konsumentundersökning i samarbete med undersökningsinstitutet . Frågeformuläret togs fram i samråd med Norstat (se bilaga 1) och omfattade följande frågeområden:

- Inställning till olika aktörers (politik, dagligvaruhandel och livsmedelsproducenter) ansvar för att främja hälsosamma och hållbara matval
- Allmän inställning till ekonomiska styrmedel för att påverka livsmedelskonsumtionen
- Inställning till konkreta förslag på ekonomiska styrmedel inom livsmedelsområdet
- Argument som påverkar inställningen till ekonomiska styrmedel
- Partipolitisk sympati

Totalt besvarades undersökningen av 1 001 personer. Urvalet är riksrepresentativt avseende centrala demografiska variabler (se bilaga 2 för en detaljerad beskrivning av den demografiska fördelningen bland respondenterna).

4.2 Resultat

Nedan sammanfattas huvudresultaten från konsumentundersökningen. Resultaten i sin helhet, inklusive grafer och tabeller, presenteras i bilaga 3.

Livsmedelsproducenter och dagligvaruhandel anses behöva ta ett större ansvar

En klar majoritet av respondenterna anser att dagligvaruhandeln och livsmedelsproducenter bör ta ett större ansvar i att hjälpa konsumenter, både när det kommer till att välja mer hälsosamma och miljö- och klimatmässigt hållbara livsmedel, se figur 1-2 i bilaga 3. Respondenterna anser att livsmedelsproducenterna är den aktör som mest bör ta ett större ansvar.

När det gäller politikers ansvarstagande är respondenterna mer neutralt inställda, även om andelen som instämmer är större än andelen som inte instämmer.

Figur 3. **Svaren på frågan ”Jag är positivt inställd till att använda skatter och subventioner för att påverka livsmedelskonsumtionen i en riktning som är mer hälsosam, respektive mer miljö- och klimatmässigt hållbar”.**

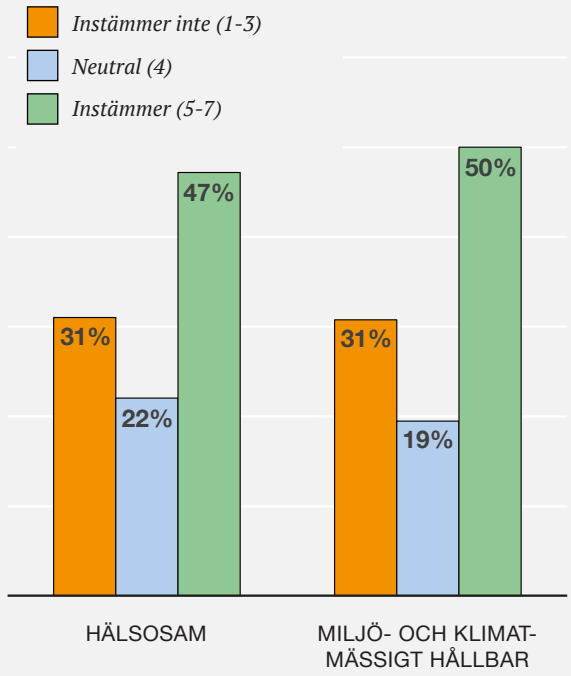

Hälften är positivt inställda till ekonomiska styrmedel

Andelen av respondenterna som är positivt inställda till att använda skatter och subventioner för att påverka livsmedelskonsumtionen är 47% (till mer hälsosam) respektive 50% (till mer miljö- och klimatmässigt hållbar), se figur 3 i bilaga 3 samt här ovan. Detta kan jämföras med andelen neutralt inställda som är 22% respektive 19%, samt de 31% som är negativt inställda.

Tydlig negativ inställning till höjd skatt på kött

Över 60 % av respondenterna är negativt inställda till höjd skatt på kött, se figur 4 i bilaga 3. Mest negativa är respondenterna till förslaget om höjd skatt på kyckling.

Positiv inställning till höjd skatt på sockersötade drycker, sötsaker och snacks

Förslagen om höjd skatt på sockersötade drycker, sötsaker (godis, kakor och glass) samt salta snacks och chips fick en större andel positiva än negativa respondenter, se figur 4 i bilaga 3. Förslaget om höjd skatt på sockersötad dryck var tydligt populärast, med 56% positivt inställda, medan förslaget om höjd skatt på salta snacks och chips har nästan lika många negativa som positiva.

Tydligt positiv inställning till förslag som inkluderar sänkt skatt

Det är framförallt tydligt att de styrmedelsförslag i figur 4 (se bilaga 3) som innebär sänkt skatt är särskilt populära bland konsumenter. Över 60% av respondenterna är positivt inställda till samtliga förslag, det vill säga sänkt skatt på baljväxter, fullkornsprodukter, ekologiska livsmedel, och nyckelhålsmärkta livsmedel. Här sticker särskilt förslaget om sänkt skatt på frukt och grönt ut, där närmare 80% av respondenterna är positivt inställda.

80% är positiva till sänkt skatt på frukt och grönt

Förbättrad folkhälsa starkaste argumentet för ekonomiska styrmedel

Över hälften (57%) av respondenterna tycker att förbättrad folkhälsa är ett argument som gjorde dem mer positivt inställda till ekonomiska styrmedel, se figur 5 i bilaga 3. Även det näst mest populära argumentet handlar om hälsosam mat, det vill säga att intäkterna från höjd skatt på ohälsosam mat ska användas för att sänka priserna på hälsosam mat.

Kvinnor är överlag mer positivt inställda till ekonomiska styrmedel

Genomgående i enkätresultaten framgår att kvinnor är mer positivt inställda till ekonomiska styrmedel och hur dessa kan användas för att påverka livsmedelskonsumtionen. Exempelvis uppger 54% av kvinnorna, jämfört med 46% av männen, att de är positiva till att använda skatter och subventioner för att styra konsumtionen i en mer miljö- och klimatmässigt hållbar riktning, se figur 7 i bilaga 3. Samtidigt är andelen negativa högre bland män (38%) än bland kvinnor (24%). När det däremot kommer till ålder och årlig inkomst ses inga större skillnader i inställning till ekonomiska styrmedel, se figur 8-11 i bilaga 3.

Över 60% är negativt inställda till höjd skatt på kött

Tydliga skillnader i inställning när det kommer till partipolitisk sympati

När det kommer till respondenternas partipolitiska sympati ses en tydlig spridning i inställningen till ekonomiska styrmedel, se figur 12-13 i bilaga 3.

Högerväljare är mer negativt inställda medan vänsterväljare är mer positivt inställda till användningen av ekonomiska styrmedel för att påverka livsmedelskonsumtionen. Sverigedemokraternas och Kristdemokraternas väljare är i allmänhet mer negativa än positiva till ekonomiska styrmedel. Övriga partiers väljare tycks

överlag vara mer positiva än negativa. Miljöpartiets väljare är den väljargrupp som var mest positivt inställda till styrmedel.

Det är något mindre skillnader över partigränserna när det kommer till att använda ekonomiska styrmedel för att styra i konsumtionen i en mer hälsosam riktning, jämfört med en mer miljö- och klimatmässigt hållbar riktning.

Högst enighet mellan väljargrupperna: Sänkt skatt på frukt och grönt

När det kommer till de konkreta förslagen på ekonomiska styrmedel så är enigheten störst mellan de politiska väljargrupperna när det gäller sänkt skatt på frukt och grönt, se tabell 1 i bilaga 3 samt nedan. Detta är också det förslag som sammantaget får högst stöd i undersökningen.

Även förslaget om sänkt skatt på nyckelhålsmärkta livsmedel uppvisar en hög grad av enighet mellan väljargrupperna, om än med något lägre totalt stöd.

Störst oenighet mellan väljargruppen återfinns kring förslag om höjd skatt på kött, där särskilt nötkött och fläskkött framstår som polariserande.

Tabell 1. **Medelvärdet av olika väljargruppers inställning till olika ekonomiska styrmedel, samt medelvärdet och standardavvikelsen av dessa medelvärden. Maximalt värde i enkäten var 7 = mycket positiv inställning till styrmedlet. Lågt standardavvikelse innebär hög enighet.**

	V	S	MP	C	L	M	KD	SD	Medel-värde	Standardavikelse
Sänkt skatt på frukt och grönsaker	6,2	5,9	6,0	5,7	4,9	5,5	5,5	5,5	5,7	0,402
Sänkt skatt på ekologiska livsmedel	5,9	5,4	5,7	5,6	4,6	4,8	4,9	4,3	5,2	0,605
Sänkt skatt på fullkornsprodukter	5,7	5,6	5,5	5,3	4,0	4,9	5,4	4,7	5,1	0,569
Sänkt skatt på baljväxter	5,8	5,4	5,9	5,4	4,5	4,7	4,7	4,4	5,1	0,599
Sänkt skatt på nyckelhålsmärkta livsmedel	5,3	5,4	5,3	5,1	4,2	4,7	4,6	4,6	4,9	0,430
Höjd skatt på sockersötade drycker	4,8	5,0	5,7	4,7	4,6	4,7	3,9	3,7	4,6	0,625
Höjd skatt på sötsaker	4,5	4,8	5,4	4,5	4,4	4,3	3,5	3,6	4,4	0,628
Höjd skatt på salta snacks och chips	4,1	4,5	5,3	4,2	4,2	3,9	3,6	3,4	4,2	0,580
Höjd skatt på nötkött	4,5	3,2	5,4	3,0	2,9	2,5	2,2	1,9	3,2	1,180
Höjd skatt på fläskkött	4,2	3,1	5,3	3,1	2,6	2,5	2,3	1,8	3,1	1,133
Höjd skatt på kyckling	3,6	2,8	4,5	2,7	2,2	2,3	2,2	1,7	2,7	0,893

6

Branschdialog:

Djupintervjuer och workshops

Detta avsnitt bygger på intervjuer och branschdialoger med aktörer från olika delar av livsmedelssystemet och syftar till att belysa hur ekonomiska styrmedel uppfattas ur ett praktiskt och branschnära perspektiv. Genom dessa perspektiv ges en fördjupad förståelse för både möjligheter och utmaningar kopplade till att använda ekonomiska styrmedel för att påverka konsumtionen.

4.1 Metod

Som en del av policylabbets arbete genomfördes intervjuer med representanter från olika delar av livsmedelssystemet samt två branschdialoger i form av workshops. Syftet var att få en bredare förståelse för hur olika aktörer ser på ekonomiska styrmedel för att främja en mer hälsosam och hållbar livsmedelskonsumtion.

Intervjuer genomfördes med personer i ledande eller sakkunniga roller inom bland annat dagligvaruhandel, livsmedelsproduktion, branschorganisationer, konsumentorganisationer samt policy- och folkhälsoområdet. Intervjuerna fokuserade på erfarenheter av styrmedel, uppfattningar om genomförbarhet och möjliga effekter på konsumtion, produktion och marknad. Totalt genomfördes sju stycken intervjuer.

Utöver intervjuerna arrangerades två workshops där aktörer från olika delar av livsmedelskedjan deltog. I dessa diskuterades möjliga styrmedelspaket, deras praktiska utformning samt vilka möjligheter och utmaningar som olika aktörer ser som viktiga. Workshoparna syftade framför allt till att fånga upp olika perspektiv och skapa en gemensam förståelse för vilka frågor som upplevs som mest centrala i ett fortsatt policyarbete.

Den första workshopen genomfördes med fysisk närvaro under en halvdag den 5 februari och totalt deltog 14 personer. Den andra workshopen var digital och involverade i stort sett samma deltagare och ägde rum den 18 februari.

4.2 Resultat

Kraftfullt, men komplext verktyg

Ett genomgående tema i både intervjuer och workshops är att ekonomiska styrmedel uppfattas som kraftfulla men också komplexa verktyg. Många aktörer uttrycker en grundläggande öppenhet för att prissignaler kan bidra till att styra konsumtionen, men samtidigt en oro för oavsiktliga effekter eller bristande stöd från beslutsfattare.

> *"Det har funnits en stor ovilja från politikens sida att driva diskussionen kring ekonomiska styrmedel på matområdet."*
>
> *– Representant från forskningsprogram*

Pris påverkar konsumtion

Flera intervjupersoner framhåller att priset har en mycket stark påverkan på konsumenters val. En respondent uttryckte det som att konsumenter är "otroligt prisstyrda" när det gäller mat, vilket innebär att ekonomiska incitament kan vara ett effektivt verktyg för att påverka konsumtionsmönster.

> *"Det är för billigt att äta dåligt och det är väldigt svårt att lära kunden att det kan kosta mer att äta lite bättre."*
>
> *– Representant från dagligvaruhandel*

Acceptans skiljer sig kraftigt mellan olika livsmedel

Samtidigt återkommer en tydlig bild av att acceptansen för olika typer av styrmedel och livsmedel varierar. Under workshoparna bedömdes att acceptansen för höjda skatter generellt var låg, särskilt när det gäller livsmedel som uppfattas som centrala i kosten, exempelvis kött. Däremot uppfattades stöd för positiva incitament – såsom sänkt moms eller andra former av subventioner på frukt och grönsaker – som betydligt högre.

> *"Frågar man folk på stan om det ska införas köttskatt så säger folk spontant nej. Folk vill inte ha dyrare kött."*
>
> *– Representant från dagligvaruhandel*

Gränsdragningar och olika perspektiv

En annan central observation är att aktörer från olika delar av livsmedelskedjan ofta betonar olika perspektiv. Handel och producenter lyfter ofta frågor om konkurrensneutralitet, juridiska ramar och praktisk implementering, medan aktörer med folkhälso- eller konsumentperspektiv i högre grad betonar behovet av styrning för att förändra kostvanor och skapa bättre förutsättningar för hälsosamma val. I diskussionerna framkom också att gränsdragningar upplevs som en särskilt svår fråga, till exempel hur olika livsmedel ska klassificeras, hur sammansatta produkter ska hanteras och vilka kriterier som ska avgöra vad som räknas som hälsosam eller hållbar mat. Sådana avvägningar kan få stor betydelse för hur olika aktörer påverkas av ett styrmedel och för hur legitimt det uppfattas.

> *"Vi representerar ju olika företag och producenter […] och någonstans måste det finnas en gränsdragning."*
>
> *– Representant från livsmedelsföretag*

Öppenhet för matskatteväxling

Under intervjuerna och våra två workshops framträdde en tydlig öppenhet för matskatteväxling som ett sätt att göra ekonomiska styrmedel mer genomförbara. Att utforma en modell som inte ökar den totala kostnaden för konsumenten, samtidigt som skatteintäkterna bibehålls, uppfattades av många som ett särskilt intressant och realistiskt spår att utforska. Diskussionerna präglades också av ett pragmatiskt förhållningssätt, där flera lyfte vikten av att börja med kategorier där acceptansen bland konsumenter och beslutsfattare är högre. Särskilt sänkt moms för frukt, grönsaker och fullkornsprodukter pekades ut som lämpliga utgångspunkter, då dessa produktkategorier har ett brett stöd bland konsumenter.

> *"Jag tycker att matskatteväxling är en gångbar metod… om man gör det rätt så kan det bli ett nollsummespel, så det behöver inte kosta staten en massa pengar."*
>
> *– Representant från dagligvaruhandel*

Behov av att kombinera ekonomiska styrmedel med andra åtgärder

Våra workshops och intervjuer pekar på att enskilda styrmedel sällan uppfattas som tillräckliga, utan att effekten i hög grad beror på hur olika åtgärder samverkar. I branschdialogerna återkom flera aktörer till samspelet mellan pris och butiksmiljö, där både ekonomiska incitament och andra påverkansfaktorer behöver dra åt samma håll. Som en deltagare uttryckte det:

> *"Det är klart att det här är ett paket. Man måste både jobba med exponeringen och samtidigt sänka priserna – annars märks det inte i hyllan."*
>
> *– Representant från civilsamhället*

Citatet ovan illustrerar hur aktörer på marknaden resonerar kring att exempelvis sänkt moms eller subventioner behöver kombineras med åtgärder som rör exponering, matmiljön och information för att få genomslag i faktiska konsumtionsval.

7

Slutsats & rekommendationer

I följande avsnitt sammanfattas Policylabbets centrala slutsatser kring de viktigaste utmaningarna och möjligheterna med ekonomiska styrmedel som verktyg för att främja en mer hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion i en svensk kontext samt våra rekomendationer för ett nästa steg.

Utmaningar

Varierande konsumentacceptans

Vår konsumentundersökning visar tydliga skillnader i attityder till ekonomiska styrmedel mellan olika väljargrupper, samt vissa skillnader mellan kvinnor och män. Inställningen varierar även beroende på hur styrmedlen utformas och vilka livsmedel som omfattas. Detta bekräftades också av företagsrepresentanterna i branschdialogen. Samtidigt framkommer att många konsumenter anser att livsmedelsindustrin och handeln behöver ta ett större ansvar för att främja hälsosamma och hållbara val. Sammantaget pekar detta på att ekonomiska styrmedel behöver utformas på ett sätt som upplevs som legitimt, rättvist och begripligt för konsumenterna, samt kombineras med insatser där näringsliv och offentlig sektor tydligt delar ansvaret för omställningen, för att få brett genomslag.

Gränsdragningsproblematik och oenighet om målbilden

Branschdialogen visa att det råder delade meningar om vilka livsmedelskategorier som bör omfattas av ekonomiska styrmedel. Denna gränsdragningsproblematik handlar i grunden om olika uppfattningar kring vad som bör betraktas som hållbara respektive hälsosamma livsmedel, samt vilka produkter som bör gynnas/missgynnas av ekonomiska styrmedel.

Risk för oavsiktliga konsekvenser

Internationella erfarenheter, liksom inspel från näringslivsaktörer, visar att ekonomiska styrmedel riskerar att få oönskade effekter om de inte utformas på ett optimalt sätt. Det kan handla om substitutionseffekter, administrativa utmaningar eller negativa effekter på konkurrens och investeringar. För att skapa förutsägbarhet betonar branschaktörer vikten av långsiktiga och stabila spelregler.

Möjligheter

Öppenhet för ekonomiska styrmedel

Trots utmaningarna så pekar resultaten från våra branschdialoger på en tydlig öppenhet för ekonomiska styrmedel som verktyg i omställningen bland livsmedelsbranschens aktörer. Det samma gäller konsumentundersökningen. Bland såväl företagen som konsumenter var acceptansen särskilt hög för åtgärder som sänker priser på livsmedel som uppfattas som önskvärda, såsom frukt, grönsaker och fullkornsprodukter. Detta pekar på att styrmedel som upplevs som möjliggörande snarare än bestraffande har större genomförbarhet och potential.

Folkhälsa som samlande argument

Folkhälsoargumentet framstår, enligt vår konsumentundersökning, som den starkaste gemensamma nämnaren för att bygga bredare acceptans. Det finns potential att skapa samsyn mellan olika grupper genom att tydligare koppla ekonomiska styrmedel till hälsoutfall snarare än enbart miljö- eller klimatmål. Att förbättrad folkhälsa används som ett framgångsrikt argument ser vi också från vår kartläggning av internationella erfarenheter, där Mexiko, Chile och Ungern utgör tydliga exempel.

Potential i att kombinera flera olika styrmedel

Både forskningen och projektets egna resultat pekar på att kombinationer av både ekonomiska styrmedel och andra styrmedel har en potential. Detta framgår av de internationella erfarenheterna, samt understryks av våra branschdialoger där många framhöll att ekonomiska styrmedel såsom differentierad eller slopad moms på hållbara och hälsosamma alternativ bör kombineras med andra åtgärder, exempelvis informationsinsatser eller reglering av marknadsföring.

Sammantaget visar Policylabbets resultat att ekonomiska styrmedel rymmer betydande potential, men att deras effektivitet och legitimitet i hög grad beror på hur de utformas, kombineras med andra åtgärder och förankras hos både konsumenter och branschaktörer.

Rekommendationer

Mot bakgrund av de identifierade utmaningarna och möjligheterna presenteras avslutningsvis tre rekommendationer för nästa steg, samt hur ekonomiska styrmedel kan utvecklas och användas mer effektivt för att främja hållbara och hälsosamma livsmedelsval.

1. Utveckla policypaket som kombinerar olika typer av styrmedel

Framtida policyutveckling bör fokusera på hur olika styrmedel kan samverka snarare än på enskilda åtgärder. Särskilt relevant är att kombinera ekonomiska styrmedel med:

- Tydlig närings- och hållbarhetsmärkning
- Reglering av marknadsföring och/eller exponering, särskilt riktad till barn och unga
- Informationsinsatser

Ett sådant policypaket har potential att både öka effekten och stärka legitimiteten samt minska risken för oönskade konsekvenser.

2. Testa och utvärdera effekter av ekonomiska styrmedel i praktiken

Mot bakgrund av att ekonomiska styrmedel för livsmedelskonsumtion hittills främst har diskuterats på teoretisk nivå i Sverige finns ett tydligt behov av praktisk prövning. Pilotprojekt eller regulatoriska sandlådor bör etableras för att testa exempelvis differentierad moms, producentavgifter eller matskatteväxling i mindre skala och i samverkan med relevanta och intresserade branchaktörer. Praktiska tester skulle möjliggöra lärande kring effekter, acceptans och implementeringsutmaningar innan ett eventuellt bredare införande. De kan även bidra till ökad förståelse för hur konsumenter reagerar i verkliga valsituationer, samt skapa ett mer konkret underlag för framtida policybeslut.

3. Initiera en statlig utredning om effektivare ekonomiska styrmedel

Mot bakgrund av projektets slutsatser – särskilt gränsdragningsproblematikenn samt risken för oavsiktliga konsekvenser – finns ett behov av en mer samlad och fördjupad analys av hur ekonomiska styrmedel bör utformas. Den tillfälliga sänkningen av matmomsen som trädde i kraft den 1 april 2026 skapar samtidigt ett viktigt policyfönster.

En statlig utredning bör därför tillsättas med syfte att utveckla mer långsiktigt effektiva, träffsäkra och legitima ekonomiska styrmedel för livsmedelsområdet. Utredningen bör särskilt beakta behovet av att hantera målkonflikter, tydliggöra gränsdragningar och analysera risker för oavsiktliga effekter.

8

Referenser

Aro, E. (2025). KD vill införa avgift på sockrade drycker. Sveriges radio.

Cancerfonden. (2026). Producentavgift på socker i dryck.

Jönsson, N. (2025). Dags att slopa momsen helt – på frukt och grönt. Aftonbladet.

Larsson, J., Månsson, E., Röös, E., Säll, S., Pattersson, E., Schäfer Elinder, L., & Ejelöv, E. (2025). Matskatteväxling – en god idé? Effekter och acceptans av att använda skatter och subventioner för en mer hälsosam och hållbar livsmedelskonsumtion. Mistra Sustainable Consumption - rapport 2:4. Göteborg: Chalmers tekniska högskola.

Lindsey Smith Taillie, Hall, M.G., Popkin, B.M. & Ng, S.W. (2020). An evaluation of Chile's Law of Food Labeling and Advertising on sugar-sweetened beverage purchases from 2015 to 2017: A before-and-after study. PLOS Medicine, 17(2).

Margulies, S. (2025). Sänk momsen på hållbar och nyttig mat. Dagens Industri.

Pineda, E., et al. (2024). Review: Effectiveness and policy implications of health taxes on foods high in fat, salt, and sugar. Food Policy, 123.

Swartling Peterson, S., Schäfer Elinder, L., Lissner, L., Larsson, I., Wanselius, J., Larsson, J., Ejelöv, E., Olsson, K., & Stubbendorff, A. (2025). Sänk gärna matmomsen – men bara på nyckelhålsmärkta livsmedel. Göteborgs-Posten.

von Laskowski, D. (2026). Momssänkningen kan bli en björntjänst när även skräpmaten blir billigare. Sydsvenskan.

World Health Organization (2025). Fiscal policies to promote healthy diets: WHO guideline. Geneva: World Health Organization.

World Health Organization (2022). Front-of-pack nutrition labelling policies in the Americas: Lessons learned and implications for other regions. Genève: WHO.

Örum, O. (2015). Finland avskaffar godisskatt. Food Supply.

Bilaga 1

Frågeformuläret till konsumentundersökningen

Vi genomför en undersökning kring hur det svenska folket ställer sig till olika ekonomiska styrmedel (skatter eller subventioner) som verktyg för att öka konsumtion av livsmedel som gynnar folkhälsan, miljö och klimatet.

Undersökningen genomförs i samverkan mellan Organic Sweden, Livsmedelsakademin och Beteendelabbet, ett samarbete mellan innovationsplattformarna Mission Matmiljö och PUSH.

1 Jag anser att politiker bör ta ett större ansvar i att

a) hjälpa konsumenter att välja hälsosamma livsmedel.

1 ●———●———●———●———●———●———● 7

Instämmer inte alls *Instämmer fullkomligt*

b) hjälpa konsumenter att välja miljö- och klimatmässigt hållbara livsmedel.

1 ●———●———●———●———●———●———● 7

Instämmer inte alls *Instämmer fullkomligt*

2 Jag anser att dagligvaruhandeln bör ta ett större ansvar i att

a) hjälpa konsumenter att välja hälsosamma livsmedel.

1 ●———●———●———●———●———●———● 7

Instämmer inte alls *Instämmer fullkomligt*

b) hjälpa konsumenter att välja miljö- och klimatmässigt hållbara livsmedel.

1 ●———●———●———●———●———●———● 7

Instämmer inte alls *Instämmer fullkomligt*

3 Jag anser att livsmedelsproducenter bör ta ett större ansvar i att

a) hjälpa konsumenter att välja hälsosamma livsmedel.

1 ●———●———●———●———●———●———● 7

Instämmer inte alls *Instämmer fullkomligt*

b) hjälpa konsumenter att välja miljö- och klimatmässigt hållbara livsmedel.

1 ●———●———●———●———●———●———● 7

Instämmer inte alls *Instämmer fullkomligt*

4 Jag är positivt inställd till att använda skatter och subventioner för att

a) påverka livsmedelskonsumtion i en mer hälsosam riktning?

1 ●———●———●———●———●———●———● 7

Instämmer inte alls *Instämmer fullkomligt*

b) påverka livsmedelskonsumtion i en mer miljö- och klimatmässigt hållbar riktning?

1 ●———●———●———●———●———●———● 7

Instämmer inte alls *Instämmer fullkomligt*

5 **Hur ställer du dig till följande förslag på att höja eller sänka skatten på olika livsmedel?**

a) Höjd skatt på kyckling

1 ●——●——●——●——●——●——● **7** ○

Mycket negativ *Mycket positiv* *Vet ej*

b) Höjd skatt på fläskkött

1 ●——●——●——●——●——●——● **7** ○

Mycket negativ *Mycket positiv* *Vet ej*

b) Höjd skatt på nötkött

1 ●——●——●——●——●——●——● **7** ○

Mycket negativ *Mycket positiv* *Vet ej*

c) Höjd skatt på sockersötade drycker

1 ●——●——●——●——●——●——● **7** ○

Mycket negativ *Mycket positiv* *Vet ej*

d) Höjd skatt på sötsaker (godis, kakor och glass)

1 ●——●——●——●——●——●——● **7** ○

Mycket negativ *Mycket positiv* *Vet ej*

e) Höjd skatt på salta snacks och chips

1 ●——●——●——●——●——●——● **7** ○

Mycket negativ *Mycket positiv* *Vet ej*

f) Sänkt skatt på frukt och grönsaker

1 ●——●——●——●——●——●——● **7** ○

Mycket negativ *Mycket positiv* *Vet ej*

g) Sänkt skatt på baljväxter

1 ●——●——●——●——●——●——● **7** ○

Mycket negativ *Mycket positiv* *Vet ej*

h) Sänkt skatt på fullkornsprodukter

1 ●——●——●——●——●——●——● **7** ○

Mycket negativ *Mycket positiv* *Vet ej*

i) Sänkt skatt på ekologiska livsmedel

1 ●——●——●——●——●——●——● **7** ○

Mycket negativ *Mycket positiv* *Vet ej*

j) Sänkt skatt på nyckelhålsmärkta livsmedel

1 ●——●——●——●——●——●——● **7** ○

Mycket negativ *Mycket positiv* *Vet ej*

6 **Vilka av följande argument gör dig mer positiv till ekonomiska styrmedel på mat?**

(Flera svar möjliga)

- ☐ Förbättrad folkhälsa
- ☐ Minskad klimatpåverkan
- ☐ Minskad miljöpåverkan
- ☐ Ökad djurvälfärd
- ☐ Att intäkterna från höjd skatt på ohälsosamma livsmedel används för att sänka priserna på hälsosamma livsmedel
- ☐ Att intäkterna från höjd skatt på miljö- och klimat belastande livsmedel används för att sänka priserna på hållbarare alternativ.
- ☐ Att intäkterna används för att minska samhällets kostnader för ohälsa och/eller miljö- och klimatpåverkan från mat
- ☐ Inget av ovanstående
- ☐ Annat (fritext)

7 **Vilket riksdagsparti sympatiserar du mest med?**

- ☐ Vänsterpartiet
- ☐ Socialdemokraterna
- ☐ Miljöpartiet
- ☐ Centerpartiet
- ☐ Liberalerna
- ☐ Moderaterna
- ☐ Kristdemokraterna
- ☐ Sverigedemokraterna
- ☐ Annat parti
- ☐ Vill ej svara

Bilaga 2

Demografisk fördelning av respondenterna till konsumentundersökningen

Könsfördelning

KÖN	ANTAL	PROCENTUELL ANDEL
Man	500	50%
Kvinna	500	50%
Annan	1	0%

Åldersfördelning

ÅLDER	ANTAL	PROCENTUELL ANDEL
Under 30 år	210	21%
30-39 år	171	17%
40-49 år	147	15%
50-59 år	153	15%
60-69 år	130	13%
70-99 år	189	19%

Geografi

RIKSOMRÅDE	ANTAL	PROCENTUELL ANDEL
Stockholm	237	24%
Östra Mellansverige	174	17%
Småland med öarna	83	8%
Sydsverige	143	14%
Västsverige	195	19%
Norra Mellansverige	77	8%
Mellersta Norrland	43	4%
Övre Norrland	48	5%

Personlig sammanlagd inkomst före skatt per år

ÅRLIG INKOMST FÖRE SKATT	ANTAL	PROCENTUELL ANDEL
0-100.000 SEK	46	5%
100.001-200.000 SEK	78	8%
200.001-300.000 SEK	131	13%
300.001-400.000 SEK	167	17%
400.001-500.000 SEK	173	17%
500.001-600.000 SEK	117	12%
600.001-700.000 SEK	60	6%
700.001-800.000 SEK	38	4%
800.001 SEK eller mer	35	4%
Vill ej uppge	130	13%
Vet ej	25	3%

Vilket riksdagsparti sympatiserar du mest med?

PARTISYMPATI	ANTAL	PROCENTUELL ANDEL
Vänsterpartiet	82	8%
Socialdemokraterna	224	22%
Miljöpartiet	45	4%
Centerpartiet	53	5%
Liberalerna	24	2%
Moderaterna	195	19%
Kristdemokraterna	28	3%
Sverigedemokraterna	138	14%
Annat parti	39	4%
Vill ej svara	174	17%

Bilaga 3

Resultat och insikter från konsumentundersökningen

På följande sidor presenteras resultaten från konsumentundersökningen. För de frågor där respondenterna tagit ställning på en sjugradig skala (1–7) har svaren grupperats, för att underlätta tolkningen. Svarsalternativen 1–3 redovisas som "instämmer inte" (eller "negativ"), 4 som neutral, och 5–7 som "instämmer" (eller "positiv").

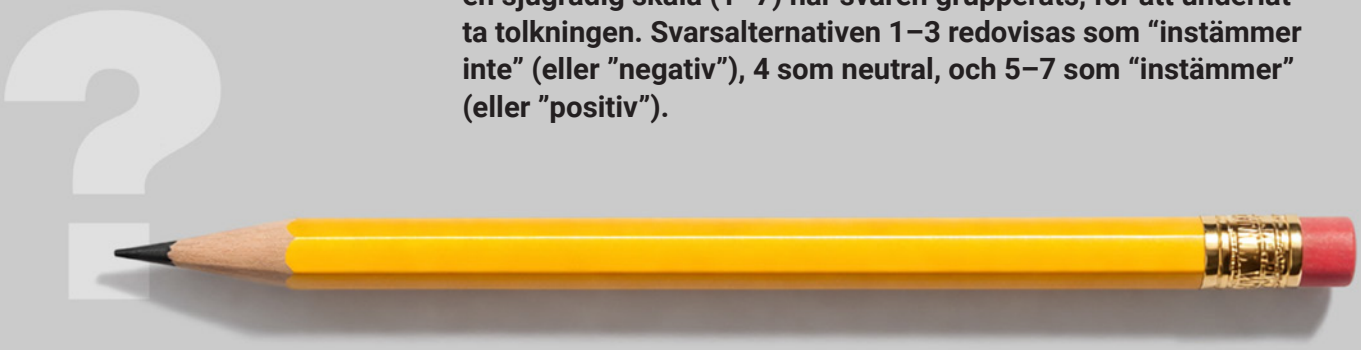

Livsmedelsproducenter och dagligvaruhandel anses behöva ta ett större ansvar

Vi frågade om man tyckte att a) politiker, b) dagligvaruhandel och c) livsmedelsproducenter bör ta ett större ansvar i att hjälpa konsumenter att välja mer a) hälsosamma och b) miljö- och klimatmässigt hållbara livsmedel. Resultaten presenteras i figur 1 och 2.

En klar majoritet av respondenterna anser att dagligvaruhandeln och livsmedelsproducenter bör ta ett större ansvar i att hjälpa konsumenter, både när det kommer till att välja mer hälsosamma och med miljö- och klimatmässigt hållbara livsmedel. Respondenterna anser att livsmedelsproducenterna är den aktör som mest borde ta ett större ansvar.

När det gäller politikers ansvarstagande är respondenterna mer neutralt inställda, även om andelen som instämmer i att de bör ta ett större ansvar är större än andelen som inte instämmer.

Figur 1 **Respondenternas inställning till att de olika aktörerna bör ta ett större ansvar i att hjälpa konsumenter att välja hälsosamma livsmedel.**

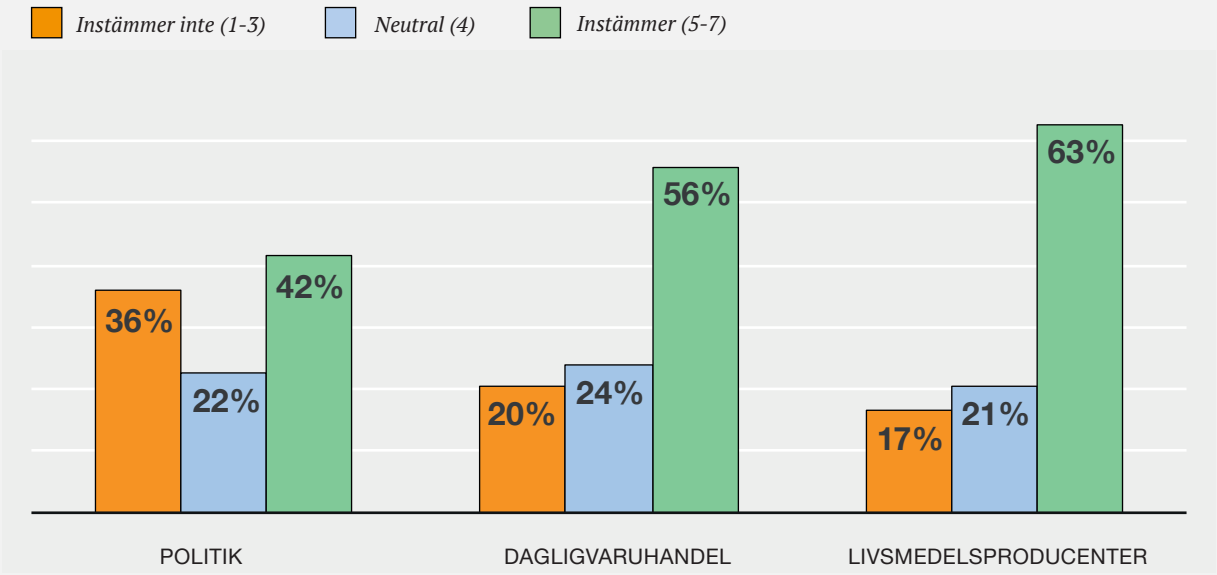

Figur 2 **Respondenternas inställning till att olika aktörerna bör ta ett större ansvar i att hjälpa konsumenter att välja miljö- och klimatmässigt hållbara livsmedel**

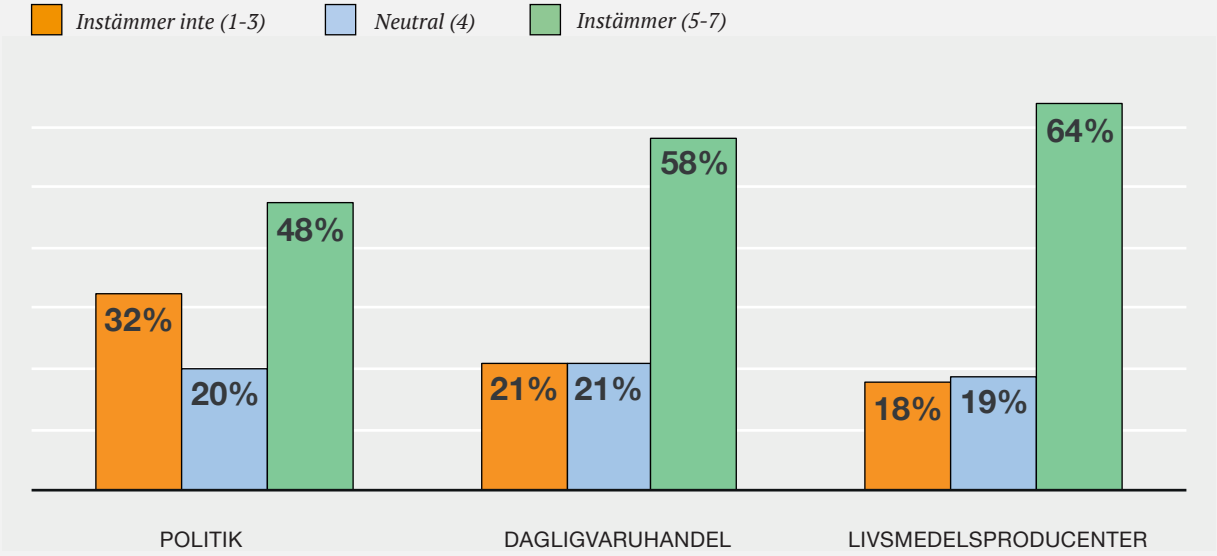

Hälften av respondenterna positivt inställda till att använda ekonomiska styrmedel för att påverka livsmedelskonsumtionen

Respondenternas inställning till att använda skatter och subventioner för att påverka livsmedelskonsumtionen i en riktning som är mer a) hälsosam och b) miljö- och klimatmässigt hållbar, presenteras i figur 3 här brevid.

Andelen av respondenterna som var positivt inställda till att använda skatter och subventioner för att påverka livsmedelskonsumtionen var omkring hälften, jämfört med andelen negativa som var cirka en tredjedel.

Övervägande positiv inställning till alla styrmedelsförslag, utöver höjd skatt på kött

Vi frågade respondenterna hur de ställde sig till ett antal förslag på att höja eller sänka skatten på olika livsmedel. Resultaten presenteras i figur 4 på nästa sida.

Över 60 % av respondenter är negativt inställda till höjd skatt på olika sorters kött. Övriga styrmedelsförslag har en större andel positiva än negativa respondenter. Det är framför allt tydligt att förslagen som innebär sänkt skatt är mer populära, där över 60% av respondenterna är positivt inställda till samtliga förslag. Här sticker särskilt förslaget om sänkt skatt på frukt och grönt ut, där närmare 80% av respondenter är positivt inställda.

Figur 3. **Svaren på frågan ”Jag är positivt inställd till att använda skatter och subventioner för att påverka livsmedelskonsumtionen i en riktning som är mer hälsosam, respektive mer miljö- och klimatmässigt hållbar”.**

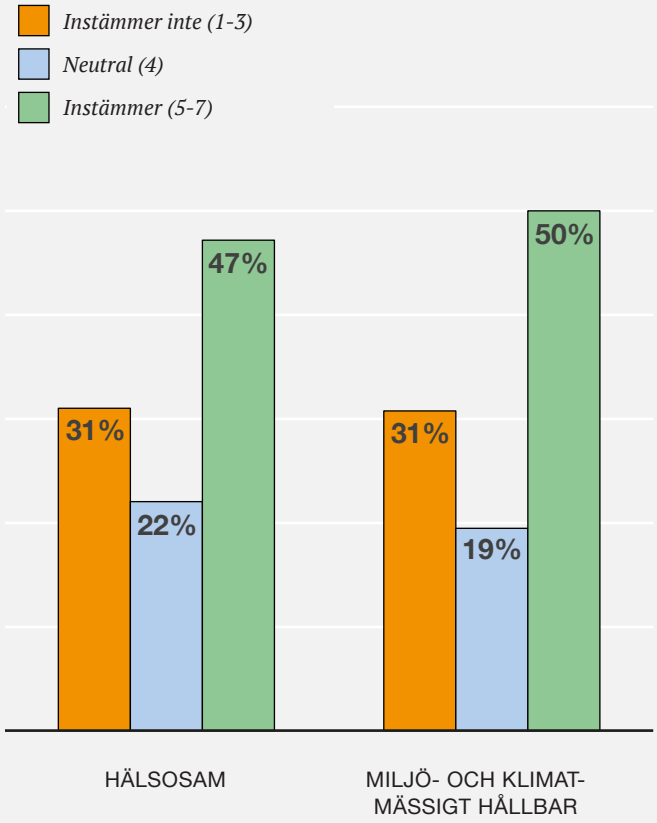

Figur 4. **Svaren på frågan ”Hur ställer du dig till följande förslag på att höja eller sänka skatten på olika livsmedel?”**

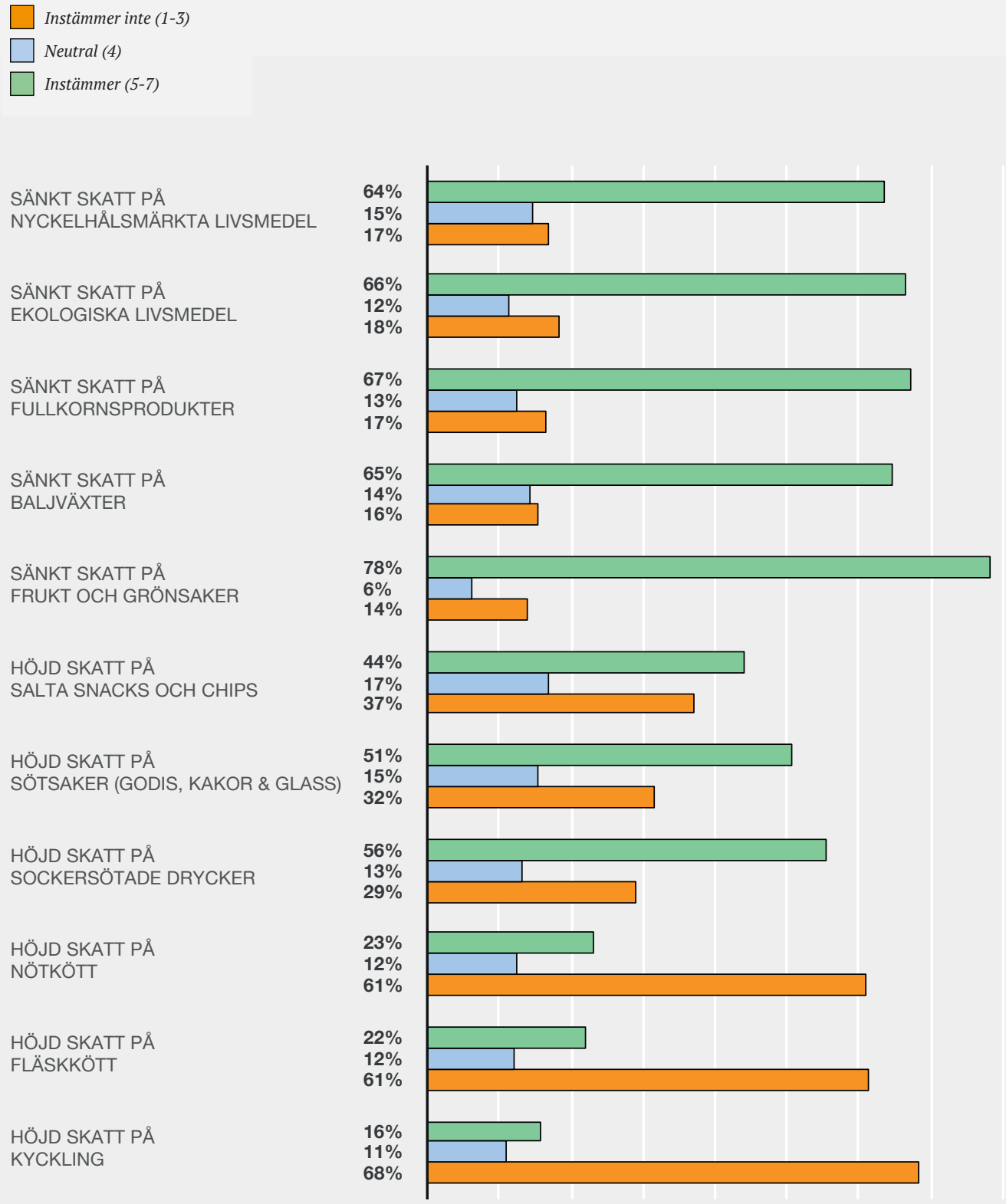

Figur 5 **Svaren på frågan ”Vilka av följande argument gör dig mer positiv till ekonomiska styrmedel på mat?”**

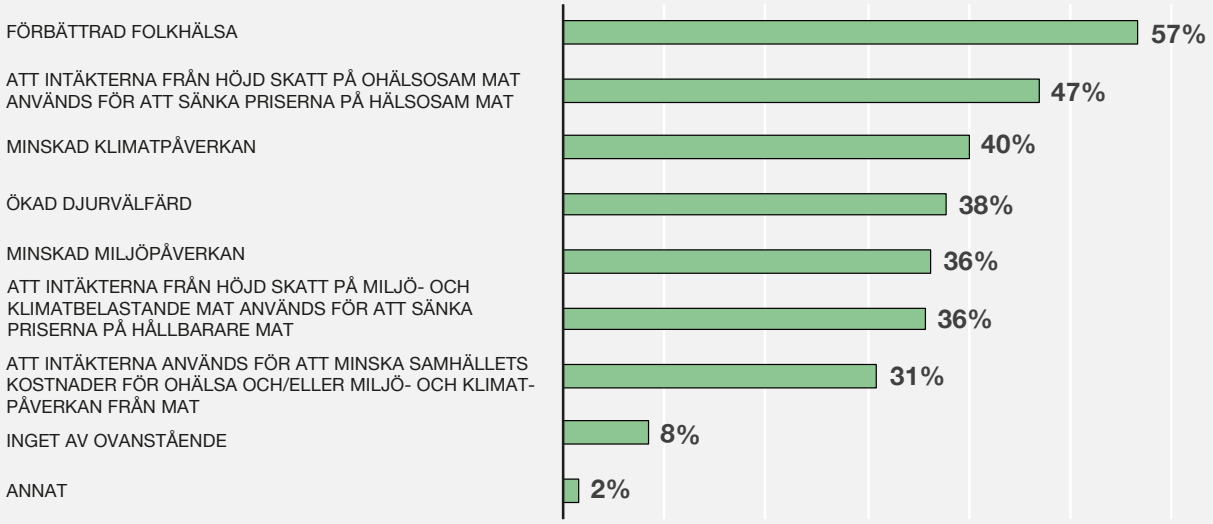

Förbättrad folkhälsa starkaste argumentet för ekonomiska styrmedel

I figur 5 presenteras svaren kring vilka argument som ökar acceptansen för ekonomiska styrmedel. Detta var en ”multiple choice-fråga”, det vill säga att respondenterna kunde välja hur många av förslagen de ville.

I svaren framgår att mer än hälften av respondenterna tyckte att förbättrad folkhälsa var ett stärkande argument till ekonomiska styrmedel. Även det näst mest populära argumentet handlade om hälsosam mat.

Dessa resultat är intressanta i relation till exempelvis resultaten i figur 3, där respondenternas allmänna inställning till ekonomiska styrmedel tycks något mer positiva när det kommer till miljö- och klimatmässigt hållbar mat.

Kvinnor är över lag mer positivt inställda till ekonomiska styrmedel

De kvinnliga respondenterna var över lag mer positivt inställda till skatter och subventioner på livsmedelsområdet. Detta exemplifieras av figur 6 och 7.

Figur 6. **Inställning till att använda skatter och subventioner för att påverka livsmedelskonsumtion i en mer hälsosam riktning, fördelat mellan könen**

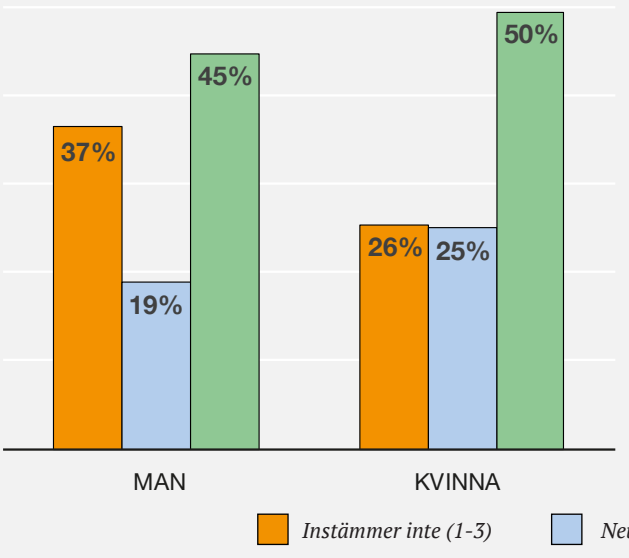

Figur 7. **Inställning till att använda skatter och subventioner för att påverka livsmedelskonsumtion i en mer miljö- och klimatmässigt hållbar riktning fördelat mellan könen**

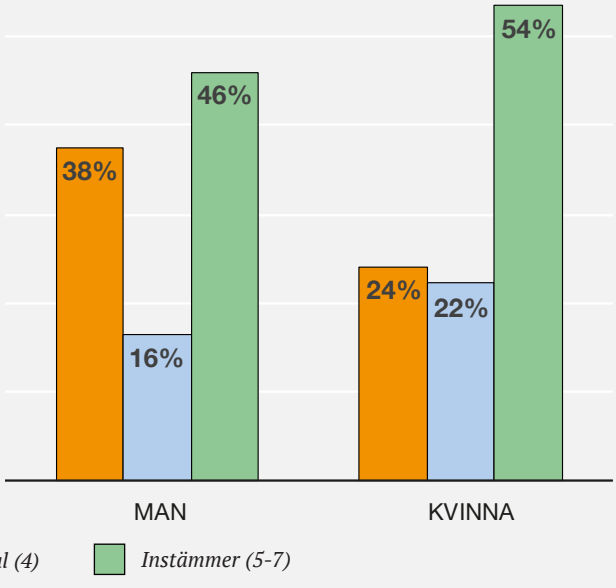

Instämmer inte (1-3) *Neutral (4)* *Instämmer (5-7)*

Ingen tydlig skillnad i inställning när det kommer till inkomst eller ålder

När det kommer till ålder och årlig inkomst ses inga större skillnader i respondenternas inställning till ekonomiska styrmedel, vilket exemplifieras av figur 8-10.

Bland respondenterna över 40 år är andelen som är negativt inställda till ekonomiska styrmedel något högre än bland de yngre.

Figur 8. **Inställning till att använda skatter och subventioner för att påverka livsmedelskonsumtion i en mer hälsosam riktning, fördelat mellan olika åldrar.**

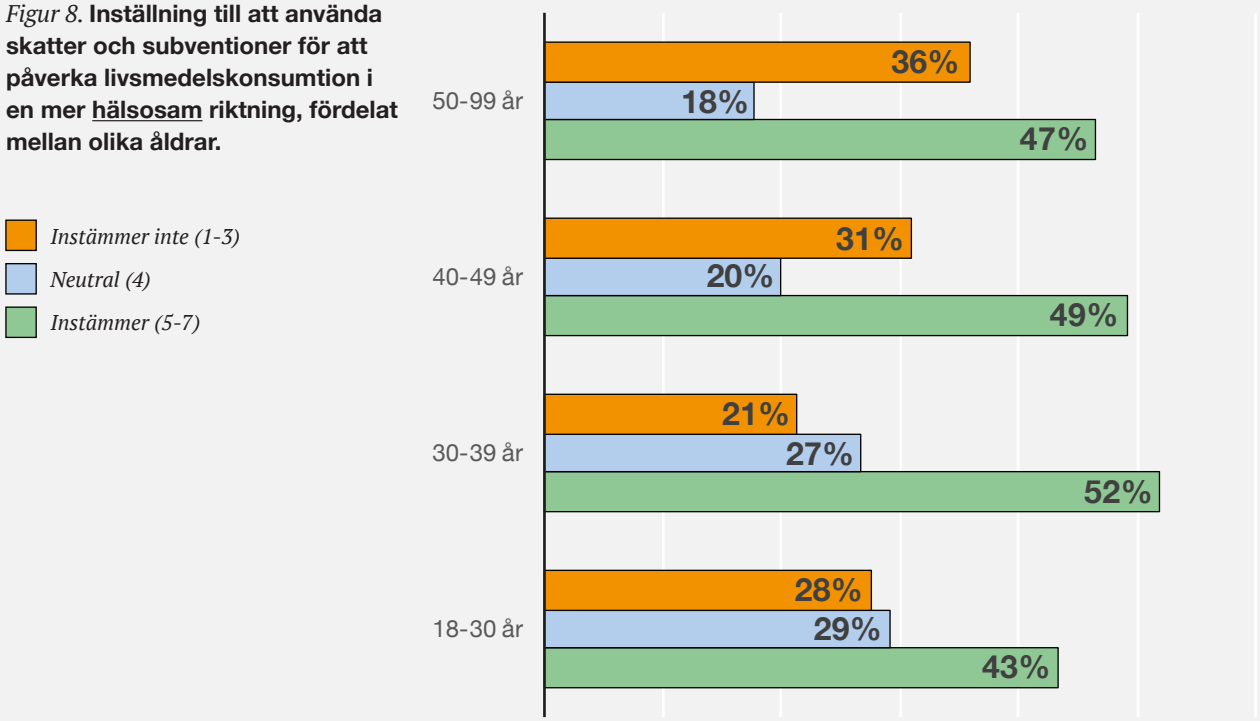

Figur 9. **Inställning till att använda skatter och subventioner för att påverka livsmedelskonsumtion i en mer miljö- och klimatmässigt hållbar riktning, fördelat mellan olika åldrar.**

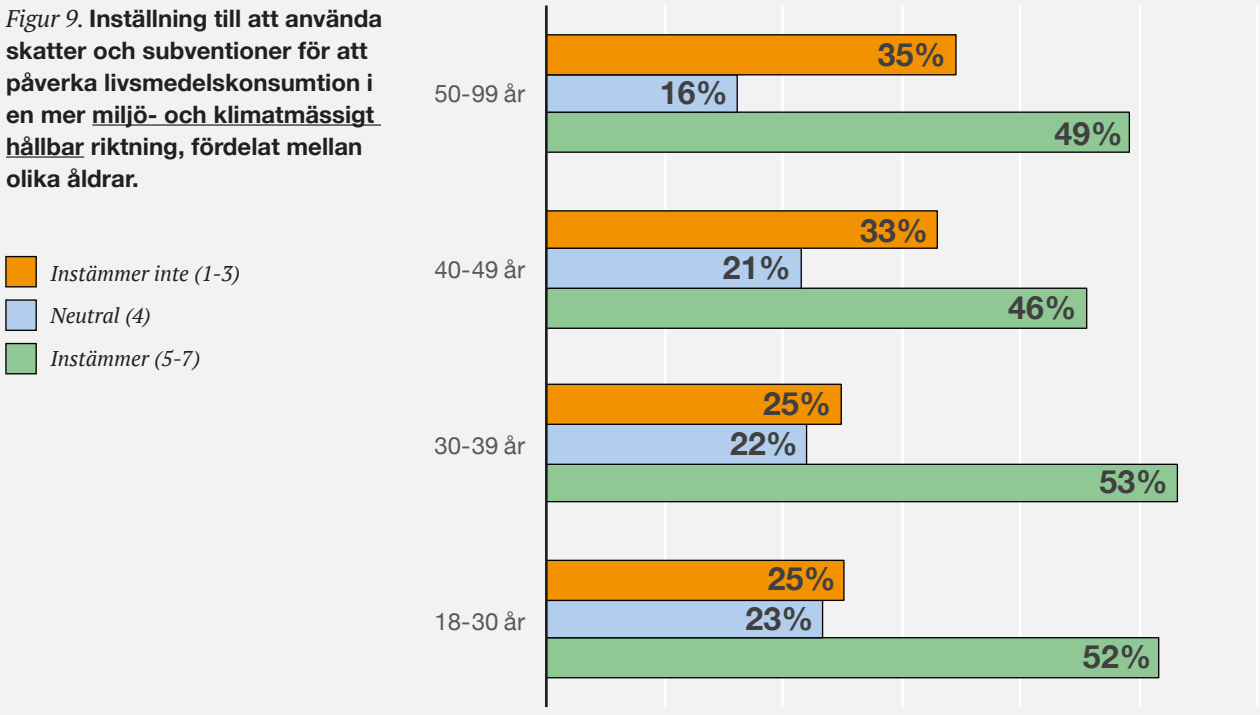

Figur 10. **Inställning till att använda skatter och subventioner för att påverka livsmedelskonsumtion i en mer hälsosam riktning, fördelat mellan olika inkomstnivåer.**

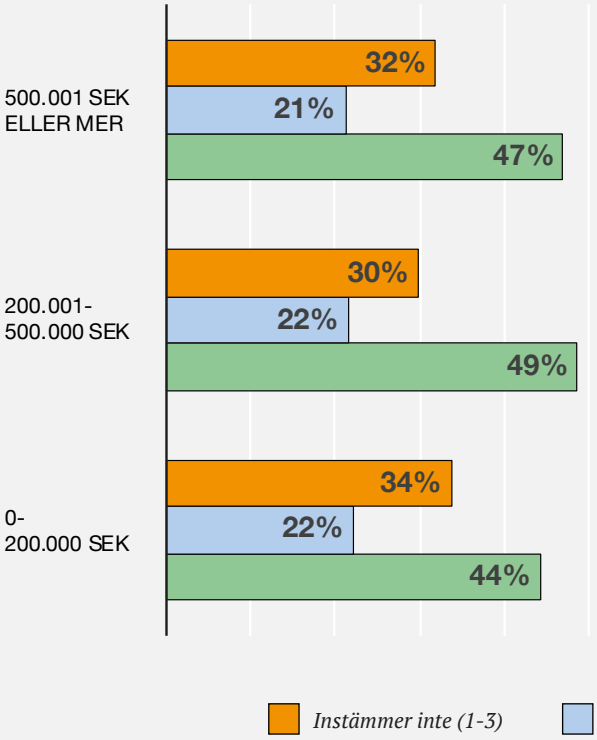

Figur 11. **Inställning till att använda skatter och subventioner för att påverka livsmedelskonsumtion i en mer miljö- och klimatmässigt hållbar riktning, fördelat mellan olika inkomstnivåer.**

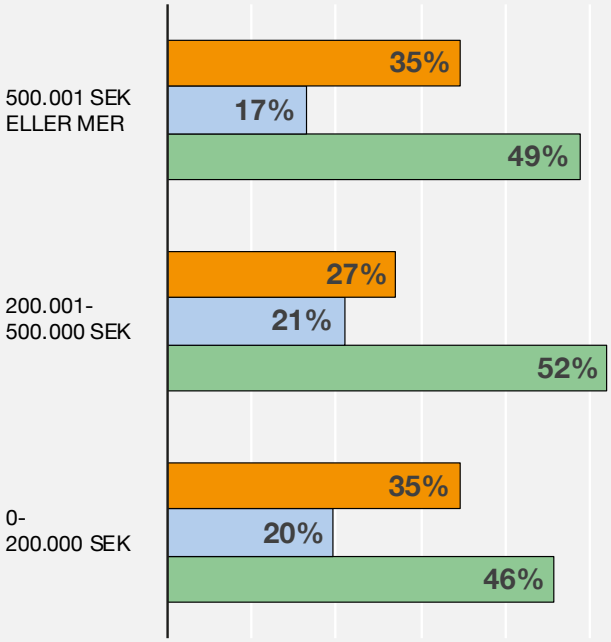

Tydliga skillnader i inställning när det kommer till partipolitisk sympati

När det kommer till vilket riksdagsparti som respondenternas sympatiserade mest med syntes en tydlig spridning mellan respondenternas inställning till användningen av ekonomiska styrmedel, se figur 12-13 på nästa sida.

Sverigedemokraternas och Kristdemokraternas väljare var i allmänhet mer negativt inställda till ekonomiska styrmedel än positiva. Övriga partiers väljare tycks vara mer positiva är negativa. Miljöpartiets väljare var den väljargrupp som var mest positivt inställt till styrmedel.

Jämför vi figur 12 och 13 ser vi att det är något mindre skillnader över partigränserna när det kommer till att använda ekonomiska styrmedel för en mer hälsosam riktning, jämfört med en mer miljö- och klimatmässigt hållbar riktning.

Figur 12. **Inställning till att använda skatter och subventioner för att påverka livsmedelskonsumtion i en mer hälsosam riktning utifrån respondenternas partipolitiska sympati.**

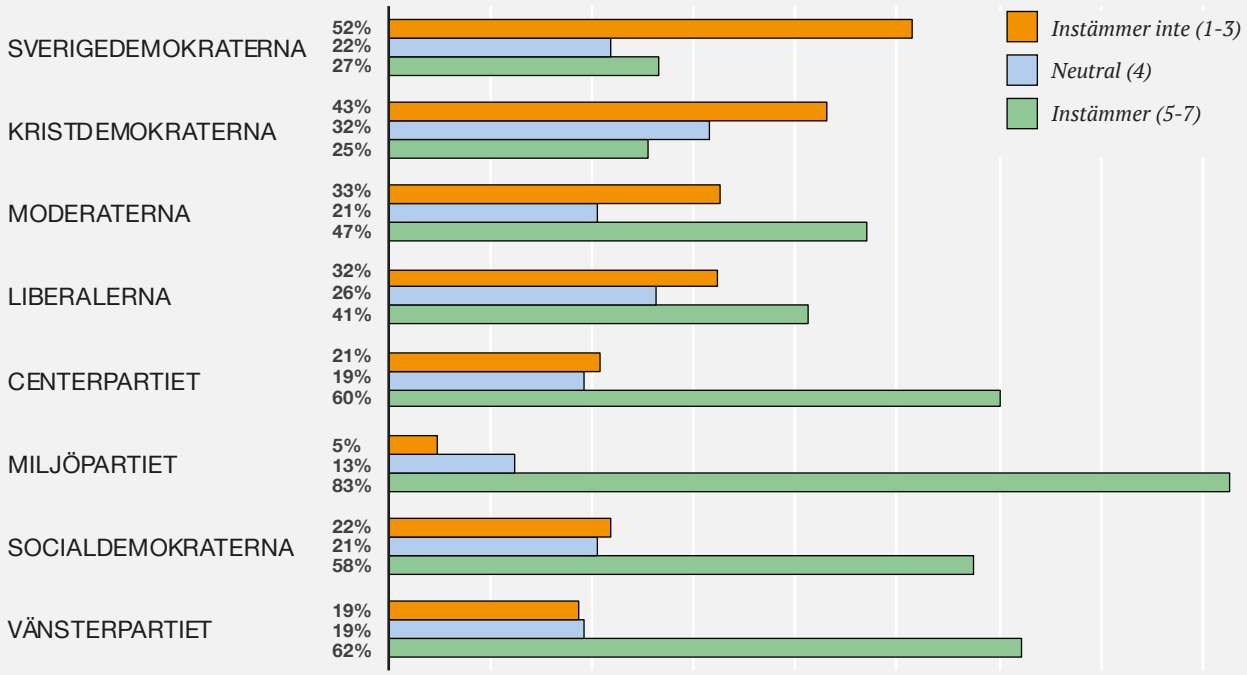

Figur 13. **Inställning till att använda skatter och subventioner för att påverka livsmedelskonsumtion i en mer miljö- och klimatmässigt hållbar riktning utifrån respondenternas partipolitiska sympati.**

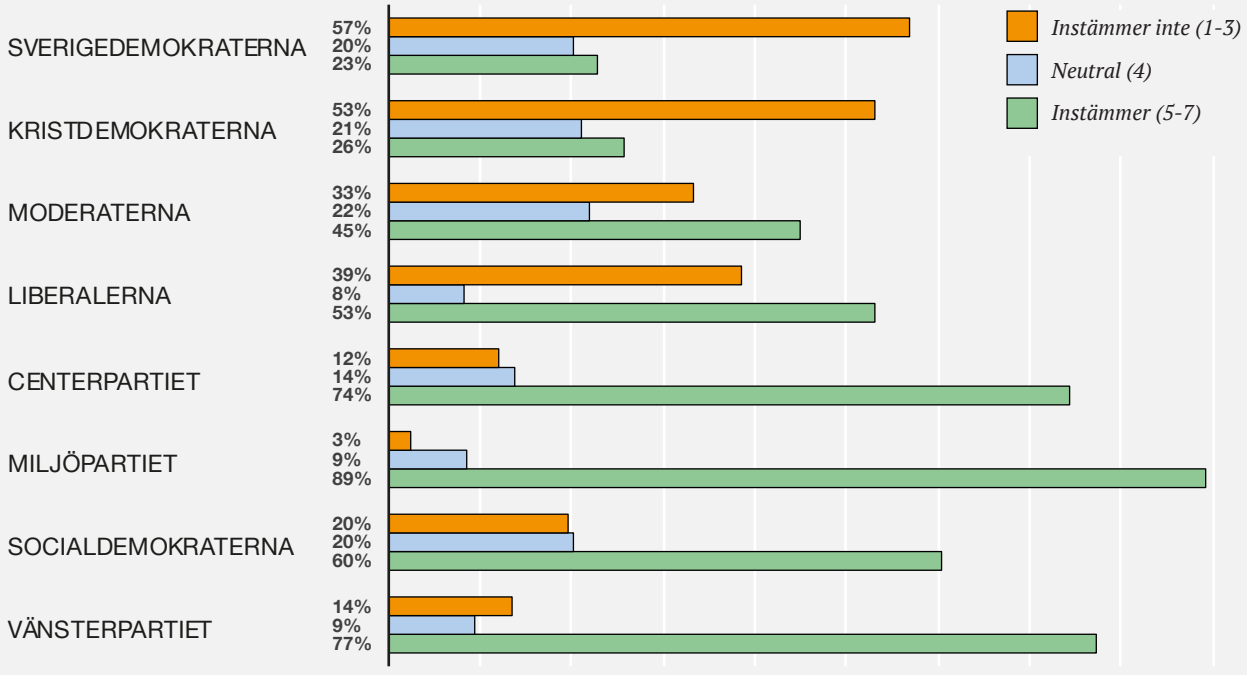

Högst enighet mellan väljargrupperna: Sänkt skatt på frukt och grönt

I tabell 1 presenteras medelvärdet av de olika väljargruppernas inställning till de olika styrmedelsförslagen som presenterades i figur 4, för att visa på skillnaderna mellan väljargrupperna. Här presenteras även standardavvikelsen för respektive förslag, vilket representerar hur stor enighet det råder mellan de olika väljargrupperna (ju lägre standardavvikelse, desto större enighet).

Här blir tydligt att den övergripande inställningen till förslagen som innebär sänkt skatt är positiv eller neutral över alla väljargrupper, samt att det råder högst enighet (det vill säga lägst standardavvikelse) när det kommer till förslagen om a) sänkt skatt på frukt och grönt, samt b) sänkt skatt på nyckelhålsmärkta livsmedel.

Störst oenighet mellan väljargruppen återfinns kring förslag om höjd skatt på kött, där särskilt nötkött och fläskkött framstår som polariserande.

Tabell 1. **Medelvärdet av olika väljargruppers inställning till olika ekonomiska styrmedel, samt medelvärdet och standardavvikelsen av dessa medelvärden. Maximalt värde i enkäten var 7 = mycket positiv inställning till styrmedlet.**

	V	S	MP	C	L	M	KD	SD	Medel-värde	Standardavikelse
Sänkt skatt på frukt och grönsaker	6,2	5,9	6,0	5,7	4,9	5,5	5,5	5,5	5,7	0,402
Sänkt skatt på ekologiska livsmedel	5,9	5,4	5,7	5,6	4,6	4,8	4,9	4,3	5,2	0,605
Sänkt skatt på fullkornsprodukter	5,7	5,6	5,5	5,3	4,0	4,9	5,4	4,7	5,1	0,569
Sänkt skatt på baljväxter	5,8	5,4	5,9	5,4	4,5	4,7	4,7	4,4	5,1	0,599
Sänkt skatt på nyckelhålsmärkta livsmedel	5,3	5,4	5,3	5,1	4,2	4,7	4,6	4,6	4,9	0,430
Höjd skatt på sockersötade drycker	4,8	5,0	5,7	4,7	4,6	4,7	3,9	3,7	4,6	0,625
Höjd skatt på sötsaker	4,5	4,8	5,4	4,5	4,4	4,3	3,5	3,6	4,4	0,628
Höjd skatt på salta snacks och chips	4,1	4,5	5,3	4,2	4,2	3,9	3,6	3,4	4,2	0,580
Höjd skatt på nötkött	4,5	3,2	5,4	3,0	2,9	2,5	2,2	1,9	3,2	1,180
Höjd skatt på fläskkött	4,2	3,1	5,3	3,1	2,6	2,5	2,3	1,8	3,1	1,133
Höjd skatt på kyckling	3,6	2,8	4,5	2,7	2,2	2,3	2,2	1,7	2,7	0,893